

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДУ НАРАХУВАННЯ ТА КАСОВОГО МЕТОДУ У ВІДОБРАЖЕННІ ДОХОДУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Розглянуто відображення доходів комерційного банку за методом нарахування, який є основоположним принципом визнання доходів (витрат) суб'єктів господарювання у сучасних умовах економічного розвитку країни. Охарактеризовано випадки застосування касового методу визнання доходів комерційного банку.

Аннотация. Рассмотрено отображение доходов коммерческого банка по методу начисления, который является основополагающим принципом признания доходов (расходов) субъектов хозяйствования в современных условиях развития страны. Охарактеризованы случаи применения кассового метода признания доходов коммерческого банка.

Annotation. The reflection of income in a commercial bank is described according to accrual concept which is one of the basic principles in recognition of income (expenses) of business entities under the current conditions of the country development. The cases of cash basis accounting for recognizing income in a commercial bank are characterised.

Ключові слова: доходи, комерційний банк, принцип нарахування, касовий метод.

Доходи та витрати комерційних банків відображають фінансове становище й основні результати діяльності таких суб'єктів господарювання. Питання щодо коректного та правильного відображення доходів банку є актуальним і важливим, адже слід подавати результати звітності згідно з принципами достовірності. Перехід комерційних банків України до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності вимагає застосування загальноприйнятих у всьому світі принципів щодо відображення основних показників діяльності, серед яких і доходи банку. Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат банку – один із базових серед тих, що використовуються для відображення доходу банку. Також необхідно дослідити випадки використання касового методу відображення доходу банку як альтернативи щодо застосування принципу нарахування. Дані питання були розглянуті у працях таких вчених, як: Снігурська Л. В., Пришляк Г. В., Глебова Н. В., Табачук Г. П. та ін. Отже, перехід до ведення обліку за міжнародними стандартами фінансової звітності та зміни у нормативно-правовій базі обумовлюють актуальність і необхідність більш детального вивчення зазначених питань, що заслуговують на подальший розгляд і аналіз.

Комерційний банк, як фінансово-кредитна установа, здійснює свою діяльність задля отримання прибутку. Але такий показник є похідним від співвідношення отриманих доходів та сплачених витрат. Нормативний документ, який регулює відображення доходів та витрат комерційного банку, – "Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України" [1].

Доходи – це зростання економічних вигод протягом звітного періоду у вигляді надходження зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу (таке збільшення не пов'язане з внесками учасників) [1]. Визнання доходу відбувається одночасно з визнанням зростання активу або зменшення зобов'язання. Згідно з принципом нарахування дохід визначається одержаним у момент, коли він зроблений, а не коли поступили відповідні кошти, тобто в момент продажу активів або надання послуг [2].

Принцип нарахування є основоположним принципом побудови міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності всіма господарюючими суб'єктами. У міжнародних стандартах сутність принципу нарахування визначається так: "результати операцій та інших подій визнаються, коли вони відбуваються (а не тоді, коли отримуються або сплачуються за них кошти або їх еквіваленти) і вони відображаються в облікових регістрах та наводяться у фінансових звітах тих періодів, до яких вони відносяться" [3]. Економічний зміст принципу нарахування полягає в тому, що доходи і витрати фіксуються за фактом заробляння доходу чи виникнення зобов'язання, а не за фактом отримання чи сплати грошових коштів. Нархованим дохід стає на момент його заробляння, а не тоді, коли він набув грошової форми [4].

Принцип нарахування базується на трьох загальних правилах:

1. Доходи визнаються в тому періоді, коли вони зароблені.
2. Витрати визнаються за той період, в якому вони були понесені.

3. Період, коли фактично було отримано гроші (дохід) або сплачено грошові кошти (витрати), до уваги не береться.

Найвагоміша перевага обліку за методом нарахування – це приведення до відповідності доходів та витрат, завдяки чому фінансова звітність відбиває реальні результати фінансово-господарської діяльності банку [5].

Застосування принципу нарахування у відображенні доходів банку призводить до виникнення ряду особливостей і правил у відображенні доходів комерційного банку. Так, статті доходів та витрат за принципом нарахування обліковуються й оцінюються на момент реалізації активу або в міру надання послуг. У цьому ж самому періоді вони й заносяться до балансового звіту без урахування факту отримання або сплати коштів. Отже, банку необхідно керуватись принципом обережності у відображенні доходів (витрат) банку та слідувати таким правилам: урахувувати доходи від наданих послуг, тільки якщо є впевненість в одержанні цих доходів [5].

У нормативно-правових актах, зокрема у Податковому кодексі України, закріплено основні випадки застосування методу нарахування для відображення доходів суб'єктів господарювання. У даній статті зазначено ті

1) проведення розрахунків за товари, роботи, послуги з використанням кредитних або дебетових карток, дорожніх, комерційних, іменних або інших чеків (дата отримання доходу – дата оформлення відповідного рахунка (розрахункового документа));

2) доходи від кредитно-депозитних операцій (дата визнання доходу – дата визнання процентів), комісійних та інших платежів, пов'язаних зі створенням або придбанням кредитів, вкладів (депозитів), та їх сума;

3) отримання доходів у вигляді орендних/лізингових платежів за майно, що передано платником податку в оренду/лізинг, ліцензійних платежів (у тому числі роялті) за користування об'єктами інтелектуальної власності;

4) отримання доходів від продажу іноземної валюти та ін.

Відповідно до Податкового кодексу України касовий метод відображення доходу – це метод податкового обліку, за яким дата виникнення податкових зобов'язань визначається як дата зарахування (отримання) коштів на банківський рахунок (у касу) платника податку або дата отримання інших видів компенсацій вартості поставлених (або тих, що підлягають поставці) ним товарів (послуг) [5]. Даний метод також застосовується для відображення доходів комерційних банків України, але набагато рідше. Випадки застосування касового методу для відображення доходів комерційного банку:

1) суми штрафів та/або неустойки чи пені, отримані за рішенням сторін договору або відповідних державних органів, суду, включаються до складу доходів платника податку за датою їх фактичного надходження;

2) у разі затримки позичальником (дебітором) сплати процентів (комісійних), кредитор урегулює таку заборгованість згідно з пунктом 159.1 статті 159 Податкового кодексу. При цьому метод нарахування процентів (комісійних) за таким кредитом не застосовується до повного погашення позичальником (дебітором) заборгованості або списання заборгованості, яка визнана безнадійною згідно зі статтею 159 Податкового кодексу;

3) суми безповоротної фінансової допомоги та безоплатно отримані товари (роботи, послуги) вважаються доходами на дату фактичного отримання платником податку товарів (робіт, послуг) або за датою надходження коштів на банківський рахунок чи в касу платника податку [5].

Порівняння двох методів нарахування доходів та витрат наведено в таблиці.

Таблиця

Порівняння касового методу та методу нарахування доходів та витрат

Стаття	Касовий метод	Метод нарахування
Дохід	Віднесення нарахованих відсотків за розташованими коштами відбувається на дату отримання	Відсотки за розміщеними коштами у поточному місяці не пізніше останнього робочого дня відносять на доходи банку
Витрати	Віднесення нарахованих відсотків за залученими коштами на витрати будуть відноситись на дату їх виплати	Відсотки за залученими коштами, що нараховані у поточному місяці, не пізніше останнього робочого дня поточного місяця відносяться на витрати банку

Отже, в умовах переходу до складання фінансової звітності за міжнародними стандартами у комерційних банках України превалює метод нарахування. Але у той же час деякі операції відображаються за касовим методом, що закріплено в законодавчих актах, зокрема у Податковому кодексі України.

Для більшої достовірності інформації про величину одержаного банком доходу від кредитів та депозитів необхідно точніше визначити в правилах бухгалтерського обліку процентних і комісійних доходів і витрат ту межу, коли банку необхідно перейти щодо конкретного об'єкта обліку від методу нарахувань до касового методу. Комерційним банкам доцільно використовувати для стандартних кредитів метод нарахувань. Для інших видів кредитів банку необхідно самостійно обирати метод нарахування доходів.

Наук. керівн. Турінов А. В.

Література: 1. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова Національного банку України від 18.06.2003 р. № 255 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>. 2. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с. 3. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankir.ru>. 4. Пришляк Г. В. Врахування принципу нарахування при формуванні методики обліку доходів та витрат банківських установ / Г. В. Пришляк // Вісник ЖДТУ. – 2005. – № 3(53). – С. 211–214. 5. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік і прийняття рішень в банках / Л. М. Кіндрацька. – К., 2000. 6. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.